Величезний диск вітрила, вже наповнений вітром, що гуляв у світовому безмежжі, напнув оснастку. За три хвилини почнуться перегони, одначе Джон Мертон почувався вільніше, спокійніше, ніж будь-коли за весь минулий рік. Хай хоч що станеться після того, як Командор дасть стартовий сигнал, хай навіть "Діана" й не приведе до перемоги,— його заповітна мрія здійснилась. Присвятивши життя конструюванню кораблів для інших, зараз він сам поведе свій корабель.

— До старту лишилося дві хвилини,— оголосило радіо.— Прошу підтвердити готовність.

Один за одним озвалися всі капітани. Мертон упізнавав їх з голосу: одні бриніли напружено, інші спокійно — голоси його друзів і суперників. У всіх чотирьох населених світах не набереться й двадцяти чоловік, котрі вміють керувати сонячною яхтою, і всі вони були тут, на старті чи на борту кораблів супроводу, рухаючись по орбіті на відстані тридцяти п'яти тисяч кілометрів від екватора.

— Номер сьомий, "Діана", до старту готовий.

— Відповіли всі, від першого до сьомого.— Голос, який долинав з суддівського катера, звучав незворушно.—Лишилась одна хвилина.

Мертон ледве розчув ці слова: востаннє перевіряв, чи добре напнуто оснастку. Стрілки всіх динамометрів нерухомі; величезне вітрило туго напнуте, його дзеркальна поверхня казково виблискує і міниться на сонці.

Не відчуваючи своєї ваги, Мертон підплив до перископа: йому здавалося, що вітрило застилає все небо. Нічого дивного — вітрило розкинулося на 4,6 мільйона квадратних метрів, з'єднуючись із капсулою тросами завдовжки близько 160 кілометрів. Величезне полотно, зшите з усіх вітрил усіх кліперів, які перевозили чай по

китайських морях, линучи, мов хмари, не могло б зрівнятися з єдиним вітрилом, що його підставила Сонцю "Діана". Одначе міцністю воно ненабагато переважало мильну бульбашку: ці майже п'ять квадратних кілометрів алюмінованого пластику мали завтовшки всього лише кілька мільйонних сантиметра.

— До старту — десять секунд. Увімкнути всі системи телезапису.

Така величезна і водночас така делікатна річ здавалася просто неймовірною. Ще важче було уявити, як це крихке дзеркало лише завдяки тиску світла, що на нього падало, здатне відбуксирувати їх за межі земного тяжіння.

— ...П'ять, чотири, три, два, один, віддати кінці!

Сім лез перетяли сім тонких тросів, які з'єднували яхти з кораблем-базою, де їх зібрали і спорядили в плавання.

До цієї миті всі вони разом кружляли над Землею, рівно тримаючи стрій, а тепер яхти кинуться врозсип, немов гнане вітром насіння кульбаби. Перемога дістанеться тому, хто першим пройде повз Місяць.

Здавалось, ніби на борту "Діани" нічого не змінилось. Проте Мертон знав, що це не так, і хоч тіло не відчувало руху, пульт управління показував, що зараз він рухається з прискоренням приблизно в одну тисячну сили ваги. Для ракети така цифра була б сміховинною, але на сонячній яхті це було досягнуто вперше. Конструкція "Діани" надійна, її гігантське вітрило підтверджувало його розрахунки. При такому прискоренні досить двох витків навколо Землі, щоб розвинути другу космічну швидкість — після цього він може взяти курс на Місяць, використовуючи всю потужність залишеного позаду Сонця.

Всю потужність Сонця... Він криво всміхнувся, пригадавши свої спроби пояснити відвідувачам його лекцій там, на Землі, що таке

сонячне плавання. У ті далекі дні це був єдиний спосіб, в який він міг добути кошти. Хоч він, бувши Головним конструктором Космодинамічної корпорації, і мав на своєму рахунку цілу серію вдалих космічних кораблів, його фірма, треба сказати, особливого захвату до його хобі не відчувала.

— Простягніть руки до сонця,— казав він.— Що ви відчуваєте? Тепло, звичайно. Та, крім того, є ще й тиск, хоча його неможливо відчути, настільки він мізерний. На всій долоні він дорівнює всього лиш одній мільйонній частці грама. Але в космосі навіть такий малий тиск може мати значення: адже він діє постійно, година по годині, день по дню. І, на відміну від ракетного пального, надається він безкоштовно і в необмеженій кількості. Якщо ми захочемо, то можемо скористатися цим, можемо створити вітрила, здатні вловлювати сонячне світіння.

Тут він, бувало, витягав кілька квадратних метрів призначеного для вітрил матеріалу і кидав його в зал. Сріблясta плівка в'юнилась, немов клуби диму, затим, підхоплена потоками теплого повітря, повільно здіймалася до стелі.

— Бачите, яка вона легенька? — провадив він далі.— Два і шість десятих кілометра такої плівки важать лише тонну, витримуючи до трьох кілограмів світлового тиску. Під тиском вона починає рухатись, і, приєднавши до неї троси, ми можемо примусити її тягти нас за собою.

Прискорення, ясна річ, буде мізерним — близько однієї тисячної сили ваги. Це ніби небагато, та давайте подивимось, що це означає.

Це означає, що першої секунди ми пройдемо половину сантиметра. Я гадаю, равлик, коли він при повному здоров'ї, може досягти більшого. Але за хвилину пройдений нами шлях складе вже вісімнадцять метрів, і ми рухатимемось із швидкістю трохи більше одного і шести десятих кілометра на годину. Не так уже й погано для апарата, якого рухає сонячне світло! Через годину ми перебуватимемо за шістдесят чотири

кілометри від старту, рухаючись із швидкістю 128 кілометрів на годину. Пригадайте, будь ласка, що в космосі немає тертя. Досить надати предметові руху, і він рухатиметься вічно. Ви будете вражені, коли я скажу вам, скільки проходитиме наш вітрильник у кінці першого дня подорожі, почавши з прискорення в одну тисячну сили ваги. Близько трьох тисяч кілометрів на годину! Якщо його вивести на орбіту,— а це, звісно, неодмінна умова,— через кілька днів він може досягти другої космічної швидкості. І все це без жодної краплини пального!

Що ж, він переконав їх. Врешті він переконав навіть Космодинамічну корпорацію. І в останні двадцять років з'явився новий вид спорту, він уже почав окупати себе завдяки рекламі й телерепортажам. У нинішніх гонках мова йшла про престиж чотирьох континентів, і вони зібрали найбільшу кількість глядачів.

Старт "Діана" взяла добре — пора подивитись, як ідуть справи у суперників. Тільки рухатися треба надзвичайно обережно. Хоча між капсулою керування і тонкою оснасткою були встановлені амортизатори, він твердо вирішив не ризикувати. Мертон зайняв позицію біля перископа.

Ось вони всі, немов дивні сріблясті квіти, що розпустилися на темних полях космосу. Найближча до нього "Санта Марія", яка виступала за Південну Америку, йшла всього, за 80 кілометрів від "Діани". Вона була схожа на дитячий повітряний змій, тільки з ребром понад кілометр завдовжки. Трохи далі — "Лебедєв" від університету Астрограда, схожий на мальтійський хрест; очевидно, його розташовані хрестом вітрила для підсилення маневреності можна було ставити під різними кутами. На відміну від нього, вітрильник "Вумера", що виступав за Федерацію Австралазії, являв собою простий парашут окружністю 6,4 кілометра. "Арахна", яка представляла "Дженерал Спейскрофт",— у цілковитій відповідності із своєю назвою — скидалась на павутину; цей же принцип було покладено і в основу її конструкції: з центра висувались, розбігаючись по спіралі, човники автоматичної дії. Таку ж конструкцію, тільки трохи меншого розміру, мала "Павутинка", яка виступала за

корпорацію "Єврокосмос". "Сонячний промінь" від Республіки Марс являв собою плоске кільце з отвором у центрі діаметром з кілометр, і те кільце повільно оберталося навколо своєї осі: відцентрові сили надавали йому остійності. Ідея була давня, проте поки що нікому не щастило здійснити її. Мертон був твердо переконаний, що при поворотах це завдасть марсіанам немало турбот.

Та до цього ще шість годин ходу; за цей час яхти пройдуть першу чверть свого повільного і величного двадцятичотирьохгодинного шляху по орбіті. Тут, на початку пробігу, всі вони рухаються просто від Сонця, так би мовити, випереджаючи сонячний вітер. Треба витиснути все можливе з цього початкового відрізка дистанції, перш ніж яхти опиняться на протилежному боці Землі, коли вони підуть назустріч Сонцю.

Пора провести першу перевірку, сказав собі Мертон, поки плавання не становило ніяких труднощів. З допомогою перископа він ретельно оглянув вітрило, приділивши особливу увагу місцям кріплення снасті. Якби троси, вузенькі смужки непосрібленої плівки, не були вкриті флюоресцентною фарбою, роздивитись їх було б неможливо. Зараз ці світні кольорові стрічки, що простяглися на сотні метрів до гігантського вітрила, були напнуті рівно, як стріли. Кожна приєднувалась до власного електробрашпиля, трохи більшого за котушку від спінінга. Ці малесенькі брашпилі невпинно обертались, подаючи й вибираючи троси у відповідності до показань автопілота, що встановлював кут нахилу вітрила залежно від положення Сонця.

Гра сонячних відблисків на цьому величезному, гнучкому вітрилі захоплювала своєю красою. Повільні, величні хвилі перекочувались по ньому, посилаючи в небо міріади сонячних зайчиків, які губилися край вітрила. У цих розмірених коливаннях такої велетенської і неміцної конструкції немає нічого несподіваного; здебільшого вони зовсім нешкідливі, проте Мертон уважно стежив за ними. Іноді вони викликають хвилювання, так звані брижі, наслідки якого можуть бути катастрофічними — вітрило розшарпає на клапті.

Мертон застебнув еластичні паси навколо пояса і ніг, потім приклав до лоба електроди збудника сну. Встановив регулятор часу на три години і розслабився.

Дуже повільно, гіпнотично відбивались у лобних долях його мозку удари електронного пульсу. Кольорові, світні стрічки спіраллю знялися під його повіками, тікаючи в безконечність. Потім — провал...

Тепер Земля майже зникла, перетворившись на тоненький, блискучий серпик, що невблаганно насувався на Сонце. Всередині цього яскравого серпика тьмяно вирізнився нічний бік планети з фосфоричною загравою великих міст, яка де-не-де прозирала поміж хмар. Темний диск уже затулив величезну частину Чумацького Шляху; ще кілька хвилин, і він почне наповзати на Сонце.

Сутеніло. Коли "Діана" ковзнула в тінь Землі, пурпуровий колір сутінок — відсвіт безлічі заходів сонця за тисячі кілометрів звідси — забарвив її вітрило. Сонце сховалося за невидимим обрієм. За лічені хвилини настала ніч.

Мертон оглянувся на орбіту, по якій він пройшов уже чверть шляху навколо Землі. Він побачив, як одна за одною погасли сяючі зорі яхт, коли вони, як і він, поринали в коротку ніч. Мине певний час, перш ніж Сонце визирне з-за величезного чорного щита. В цей період вони будуть зовсім безпомічні, рухаючись по інерції, позбавлені будь-якої енергії.

Він увімкнув зовнішній прожектор і став оглядати потемніле тепер вітрило. Тисячі акрів плівки вже взялися брижами і обвисли, троси ослабли — треба вибрати їх, а то заплутаються. Але всього цього він чекав, усе йшло за наміченим планом.

За шістдесят чотири кілометри позад нього "Санта Марії" і "Арахні" щастило менше. Про їхню біду Мертон дізнався, коли раптом заговорило радіо аварійної мережі.

— Номер другий, номер другий, говорить Контрольний пункт. По ваших траєкторіях неминуче зіткнення. Ваші орбіти перетнуться через шістдесят п'ять хвилин! Чи не потрібна вам допомога?

Настала тривала пауза, поки обидва капітани переварювали лиху звістку. Цікаво, хто винен, подумав Мертон; можливо, одна яхта намагалася затінити другу й не встигла завершити маневр — обидві опинились у темряві. А тепер жодна нічого не могла зробити. Повільно, але неухильно вони зближувались, нездатні змінити курс навіть на найменшу часточку градуса.

І все-таки — шістдесят п'ять хвилин! Це означає, що вони тільки-тільки вийдуть на сонячний бік, виринувши з тіні Землі. Якщо їхні вітрила зможуть набрати достатньо сили, щоб уникнути зіткнення, у них ще є один слабенький шанс. Очевидно, зараз на борту "Арахни" і "Санта Марії" гарячково підраховують.

Першою озвалась "Арахна", відповівши те, що й сподівався почути Мертон.

— Номер шостий викликає Контрольний пункт. Дякуємо, але допомоги не потребуємо. Впораємося самі.

"Чи так? — подумав Мертон.— Та принаймні видовище буде цікавим".

"Арахна" і "Санта Марія" йшли під повними вітрилами у відчайдушній спробі зберегти дистанцію. Тепер, коли між ними лишалося менше чотирьох кілометрів, відчувши перші легкі доторки сонячного проміння, над ними нестерпно повільно розпускалися сяючі хмари плівки. Майже всі телеекрани Землі передадуть цю затяжну драму, та навіть і зараз, цієї останньої миті, неможливо було передбачити, чим усе скінчиться.

Обидва капітани — вперті люди. Кожен з них міг обрубати вітрило і зійти з дистанції, поступившись місцем другому, але жоден цього не зробить. Надто великий престиж, надто багато мільйонів і надто багато репутацій поставлено тут на карту. І ось безшумно і м'яко, ніби сніжинки зимової ночі, "Санта Марія" і "Арахна" зіткнулись.

Майже непомітно вповз квадратний змій у кільце павутини; повільно, мов у сні, переплелися і заплутались довгі стрічки тросів. Навіть зайнятий власною оснасткою Мертон насилу міг відірвати очі від безмовної, давно передбаченої катастрофи.

Понад десять хвилин кружляли, здимаючись клубами, ці сяючі хмари, перетворюючись на суцільну, нероздільну масу. Потім капсули з екіпажами відділились і помчали кожна своїм шляхом на відстані кількох сотень метрів. Під спалахи ракет до них поспішили рятувальні кораблі.

"Виходить, нас лишається п'ятеро",— подумав Мертон. Йому стало шкода капітанів, які доклали стільки зусиль, щоб усунути один одного всього через кілька годин після старту. Але вони молоді, вони ще встигнуть надолужити своє.

За кілька хвилин їхнє число скоротилось до чотирьох. Мертон з самого початку сумнівався у можливостях "Сонячного променя", який обертався надто повільно. Тепер він пересвідчився, що його сумніви підтвердились.

Марсіанський корабель не зміг повернути на другий галс; обертання надало йому надмірної остійності. Замість того щоб стати ребром до Сонця, величезне кільце його вітрила розвернулося до нього всією своєю шириною. Тепер з майже граничним прискоренням корабель відносило назад.

Певне, це найприкріша річ, яка може статися з капітаном, навіть гірша від зіткнення, бо тут нікого звинувачувати, крім себе. Але нещасливому екіпажу, який повільно зникав оддалік, нема звідки чекати співчуття. Перед початком перегонів вони зробили масу зухвалих заяв, і те, що сталося з ними,— не що інше, як поетична справедливість.

І все-таки рано ігнорувати "Сонячний промінь". Адже треба пройти 800 000 кілометрів, він ще може підтягтися. А якщо станеться ще кілька аварій, може бути, йому одному доведеться завершувати перегони. Так уже бувало.

Ще одна аварія сталася, коли яхти перетинали вертикаль від Землі до Сонця, вступаючи на ту частину дистанції, де вони рухалися за рахунок сонячної енергії. З борту "Діани" Мертон побачив, як напнулося величезне вітрило, розвернувшись до Сонця, що гнало яхту вперед. Вона стала набирати швидкість, почавши з прискорення в мільйонні частки сили ваги, хоча максимальних розмірів воно досягне лише через багато годин.

Проте "Павутинці" не досягти його ніколи. Повернення енергії — завжди критичний момент, і "Павутинка" не витримала.

Цю тривожну новину Мертон взнав від радіокоментатора Блера — він приглушив, але не вимкнув радіо: "Алло, на "Павутинці" брижі!" Мертон поквапився до перископа, та спершу не міг угледіти на величезному диску вітрила ніяких неполадок. Роздивитись було важко, тому що вітрило розвернулось до нього майже ребром, набувши вигляду вузького еліпса; однак нарешті він побачив, що туди й сюди по ньому пробігають повільні, непереборні хвилі. Якщо екіпаж не зможе погасити цих коливань, своєчасно, але дуже обережно натягнувши троси, вітрило розірветься на клапті.

Екіпаж зробив усе, що міг, і через двадцять хвилин здавалося, що коливання переможені. Потім плівка тріснула десь неподалік від центру

вітрила. Під тиском світла його повільно тягло в різні боки, наче клуби диму вилися над полум'ям. За чверть години не лишилося нічого, крім тоненьких радіальних рейок, на яких трималася гігантська павутина. І знову під спалахи ракет корабель-рятівник кинувся підбирати капсулу "Павутинки" разом з її засмученим екіпажем.

— Тут у нас нагорі стає досить самотньо, правда? — промовив невимушений голос по внутрішньому зв'язку.

— Але не вам, Дмитре,—парирував Мертон.— У вас там у хвості ще велика компанія. От мені попереду справді самотньо.

Це не було пустим вихваляннням. Досі "Діана" випереджала найближчого суперника на 480 кілометрів і в подальші години розрив мав зрости ще швидше.

На борту "Лебедєва" Дмитро Марков добродушно розсміявся. І Мертон подумав, що він зовсім не схожий на людину, яка змирилася з поразкою.

— Пригадайте казку про зайця і черепаху,— відповів росіянин.— На подальших чотирьохстах тисячах кілометрів усе може статися.

Але сталося набагато раніше: коли вони, завершуючи перший виток, знову перетнули лінію старту, тільки на багато тисяч кілометрів вище завдяки тій додатковій енергії, яку вони взяли від сонячного проміння. Ретельно перевіривши положення решти яхт, Мертон заклав дані в комп'ютер. Одержана ним відносно "Вумера" відповідь була настільки безглуздою, що він тут-таки зробив повторну перевірку.

Сумнівів не лишалось: австралазійці з фантастичною швидкістю наздоганяли його. Жодна сонячна яхта не могла розвинути такого прискорення, якщо тільки не...

Швидкий погляд у перископ — і все стає ясно. Зведена до мінімальної ваги оснастка "Вумери" не витримала. Його наздоганяло тільки одне її вітрило, яке поки що зберігало свою форму і летіло, немов підхоплена вітром хустина. Через дві години воно пропливло повз "Діану" менше як за 35 кілометрів. Та задовго до цього екіпаж Австралазії поповнив дедалі зростаюче число тих, хто осідав на борту корабля Командора.

Отож тепер це була дуель тільки між "Діаною" і "Лебедєвим": хоча марсіани ще не відмовилися від боротьби, вони відстали на 1600 кілометрів і більше не становили серйозної загрози. Якщо вже на те пішло, важко уявити, ще міг би зробити "Лебедєв", щоб перехопити першість у "Діани". Але протягом усього другого витка — знову затемнення, знову довгий і повільний шлях проти Сонця — Мертон відчував чимраз більше занепокоєння.

Він знав російських космонавтів і конструкторів. Ось уже двадцять п'ять років намагались вони виграти ці гонки. Зрештою, це було б тільки справедливо: хто, як не Петро Миколайович Лебедєв, уперше, ще на самому початку двадцятого століття відкрив тиск світла? А от у змаганнях вони жодного разу не перемагали.

І вони не припинять спроб. Дмитро явно щось задумав — це буде щось грандіозне.

За 1600 кілометрів від яхт — учасників гонок, на суддівському кораблі командор ван Стреттен з люттю і досадою дивився на одержану радіограму. Вона пройшла понад 200 мільйонів кілометрів — від ланцюга сонячних обсерваторій, які кружляли над розпеченою поверхнею Сонця,— і принесла найстрашнішу звістку, котру тільки можна придумати.

Командор — його титул був, звісно, суто почесний — передчував це. Ніколи раніше перегони не проводились у такий пізній час; термін

неодноразово відкладали, пішли на ризик, і ось тепер, здається, програти можуть усі.

У глибинах Сонця накопичувались величезні сили. В будь-який момент міг статися жахливий вибух — їх називають "спалахами Сонця", — вивільнивши енергію потужністю в мільйони водневих бомб. Від поверхні Сонця відірветься невидима вогненна куля, яка в багато разів перевершує своїми розмірами Землю, і вилетить у космос, рухаючись із швидкістю мільйони кілометрів за годину.

Можливо, ця хмара заряджених електрикою газів зовсім не зачепить Землі. Якщо ж ні, то вона досягне її через добу. Космічні кораблі з товстою бронею і потужним протимагнітним екраном могли б її витримати. А легенькі сонячні яхти з тонкими, мов папір, стінками були беззахисні перед такою небезпекою. Доведеться зняти екіпажі й припинити перегони.

Завершуючи другий обліт навколо Землі, Мертон усе ще нічого не знав про це. Якщо все піде добре, і для нього, і для росіян це буде останній виток. Використовуючи енергію сонячного проміння, вони піднялися по спіралі на тисячі кілометрів. На цьому відрізку вони повинні остаточно розпрощатися з Землею і почати довгу подорож до Місяця. Тепер гонка була тільки між ними. Екіпаж "Сонячного променя" нарешті зійшов з дистанції, знесилившись у героїчній боротьбі, яку він вів понад 200 тисяч кілометрів, приборкуючи своє вітрило, що весь час оберталося.

І ось, завершуючи другий виток навколо Землі, на п'ятдесятій годині перегонів, Марков підніс свій маленький сюрприз.

— Алло, Джоне,—сказав він недбало по внутрішньому зв'язку.— Я хочу, щоб ти подивився. Тебе це напевне зацікавить.

Мертон припав до перископа і дав граничне збільшення. Перед очима постало небачене видовище: на тлі зірок, зовсім малесенький, але з незвичайно чіткими обрисами, виблискував мальтійський хрест "Лебедєва". І саме тієї миті, коли Мертон дивився на нього, хрестовина повільно відділилась від центрального квадрата і разом з рангоутом і оснасткою попливла в космічний простір.

Зараз, наближаючись до другої космічної швидкості, коли йому більше не треба терпляче долати космічний простір навколо Землі, нарощуючи швидкість з кожним витком, Марков скинув усю непотрібну вагу. З цього моменту "Лебедєв" ставав майже некерованим, та це вже не мало значення. Всі хитрощі навігації лишалися позаду. Так у давнину яхтсмени викидали за борт стерно і важкий кіль, знаючи, що наприкінці перегони йтимуть по прямій, за вітром і по спокійному морю.

— Вітаю, Дмитре,— сказав по радіо Мертон.— Хитро придумано. Та не зовсім. Тепер ти вже не можеш мене дістати.

— Я ще не скінчив,— відповів росіянин.— У нас є одна давня зимова казка. Про те, як за саньми гналися вовки і, щоб урятуватись, возієві довелося викинути всіх, хто був у санях, одного за одним. Відчуваєш аналогію?

Мертон відчував, навіть надто ясно. На останній прямій Дмитрові більше не потрібен другий пілот. "Лебедєв" і справді збирався дати бій.

— Це не дуже потішить Олексія,— сказав Мертон.— А крім того, це порушення правил.

— Олексій не радий, але капітан тут я. Йому доведеться побути тут ще хвилин десять, поки його не підбере Командор. А в правилах нічого не сказано про чисельність екіпажу, ти мав би знати це.

Мертон не відповів. Надто був поглинутий гарячковими підрахунками на основі всього, що він знав про "Лебедєва". Коли підрахунки підходили до кінця, він бачив, що наслідки перегонів усе ще неясні. "Лебедєв" дожене його саме в той час, коли він збирався пройти біля Місяця.

Але наслідки перегонів були за 148 мільйонів кілометрів від них.

Автоматичні прилади третьої сонячної обсерваторії, розташованої набагато ближче до Сонця, ніж проходить орбіта Меркурія, зафіксували всю історію спалаху. 260 мільйонів квадратних кілометрів сонячної поверхні зненацька вибухнули таким пекельно-білим шаленством, що в порівнянні з ними решта диска потьмяніла, перетворившись на бліде мерехтіння. З цього бурхливого пекла, звиваючись, мов жива істота, в створених нею ж самою магнітних полях, вирвалася наелектризована плазма. Попереду неї із швидкістю світла застережним сигналом мчав потік ультрафіолетового і рентгенівського проміння, яке через вісім хвилин досягне Землі. Воно було відносно нешкідливим. Зате шкідливими були заряджені атоми, які рухалися слідом за ним із швидкістю 6,4 мільйона кілометрів на годину,— рівно через добу вони вдарять по "Лебедєву", "Діані" і маленькій флотилії, що їх супроводжує, хмарою смертоносної радіації.

Командор зволікав з рішенням до останньої миті. Навіть коли прилади показали, що потік плазми перетнув орбіту Венери, лишався шанс, що він може не захопити Землю. Та коли потік перебував від неї на відстані менше чотирьох годин і був зареєстрований мережею радіолокаційних станцій на Місяці, Командор знав, що надії нема ніякої. На найближчі п'ять-шість років сонячне плавання відміняється, поки Сонце знову не стане спокійним.

Глибоке зітхання розчарованості пролетіло по всій Сонячній системі. "Діана" і "Лебедєв" перебували на півдорозі між Місяцем та Землею, вони йшли поряд, і тепер ніхто не дізнається, який з човнів кращий.

Ентузіасти роками сперечатимуться про наслідки, а історія просто відзначить: гонки припинено тільки з сонячним вибухом.

Одержавши наказ, Джон Мертон відчув гіркоту, якої не зазнавав з дитинства. Крізь роки сплив чіткий і ясний спогад про день народження, коли йому сповнилося десять років. Тоді йому пообіцяли точну зменшену модель знаменитого космічного корабля "Вранішня зоря", і багато тижнів він провів, мріючи про те, як він буде її збирати і куди почепить у себе в спальні. Потім, у найостанніший момент, батько сказав: "Пробач, Джоне,— надто дорого. Може, наступного року..."

Минуло піввіку життя, яке склалося досить щасливо, і він знову перетворився на того бідолашного хлопчика.

На мить майнула думка: що як не скоритися наказу Командора? Припустимо, він полетить далі, не звертаючи уваги на попередження? Навіть якщо перегони припинено, він може долетіти до Місяця, і його політ на багато поколінь буде занесено до книги рекордів. Але вчинити так було безглуздо, навіть більше ніж безглуздо. Це — самогубство, до того ж вельми неприємної властивості. Він бачив людей, які вмирали від опромінювання тоді, коли далеко в космосі виявлялися дефекти в протимагнітній обшивці їхніх кораблів. Ні, на світі немає нічого, що варте такої ціни...

Не менше співчував він і Дмитрові Маркову. Обидва вони заслуговували на перемогу, а тепер вона не дістанеться нікому. Жодна людина не сміє сперечатися з розлюченим Сонцем, хоча його проміння доставить її хоч на край всесвіту.

Корабель Командора, який перебував всього за 80 кілометрів від нього, підходив до борту "Лебедєва", щоб зняти капітана. Он пропливло срібне вітрило, коли Дмитро — Мертон розумів і поділяв його почуття — перерізав снасті. Малесеньку капсулу заберуть назад, на Землю,

можливо, навіть використають знову, але вітрило піднімалось на одне плавання.

Тепер він міг би натиснути кнопку катапульти, заощадивши своїм рятівникам кілька хвилин. Проте він не зробить цього, йому хотілося до кінця лишитися на борту яхти, маленької яхти, яка так довго була мрією, часткою його життя. Величезне вітрило тепер так повернулось до Сонця, що його тиск досяг максимальної межі. Воно давно вже вивело його за межі земного тяжіння, а "Діана" й далі набирала швидкість.

Потім невідомо звідки з'явилася непідвладна сумнівам і ваганням свідомість того, що треба робити. Востаннє він сів перед комп'ютером, який півшляху вів його до Місяця.

Закінчивши, він спакував судновий журнал і кілька особистих речей, що були з ним. Незграбно — позначався брак практики, та й робити самому це було незручно — натягнув рятувальний костюм.

Мертон саме був зайнятий герметизацією шолома, коли його покликав по радіо голос Командора:

— Капітане, ми підійдемо на п'ять хвилин. Обріжте, будь ласка, вітрило, щоб нам у ньому не заплутатись.

На мить Джон Мертон, перший і останній капітан сонячної яхти "Діана", завагався. Востаннє оглянув він свою мініатюрну кабіну з блискучими приладами і акуратним щитком керування, де ручки настроювання були поставлені в кінцеве положення. Потім промовив у мікрофон:

— Я покидаю човен. Затримайтесь, щоб забрати мене. "Діана" сама подбає про себе.

Командор не відповів, і Мертон був вдячний йому за це. Очевидно, професор ван Сретten знав, що відбувається,— певне, розумів, що цієї останньої миті йому хочеться побути самому.

Мертон не став спускати повітря з першого відсіку, і струмінь газу м'яко виштовхнув його в космічний простір. Повтовх, який він тим самим надав їй, був його останнім подарунком "Діані". Яхта повільно віддалялась, її вітрило виблискувало в сонячному промінні, яке служитиме їй багато століть. Через два дні вона промчить повз Місяць, але, як і Земля, Місяць ніколи не зможе заволодіти нею. Звільнившись від його ваги, що гальмувала її хід, "Діана" з кожним днем своєї подорожі нарощуватиме швидкість, долаючи по 3200 кілометрів за годину. Через місяць вона рухатиметься швидше від будь-якого корабля, створеного руками людини.

З відстанню енергія сонячного проміння слабшає, отож і її прискорення почне падати. Але, навіть досягнувши орбіти Марса, яхта долатиме щодня 1600 кілометрів за годину. Найближчим часом вона мчатиме так стрімко, що її не втримає навіть саме Сонце. Спрямована в безконечність, вона полетить швидше від будь-якої занесеної із зірок комети.

Мертон помітив за кілька кілометрів спалахи ракет. Космічний корабель наближався, рухаючись із прискоренням, у тисячі разів більшим, ніж те, яке будь-коли вдасться досягти "Діані". Але мотори можуть діяти лише кілька хвилин: на більше не вистачало пального, зате "Діана", яку несе вічне полум'я Сонця, весь час нарощуватиме швидкість.

— Прощай, малятко,— промовив Джон Мертон.— Цікаво, коли людське око знову побачить тебе? Через скільки тисяч років?

Коли тупоноса торпеда космічного корабля обережно наблизилась до нього, він нарешті відчув себе спокійно. Йому вже ніколи не виграти

місячних перегонів, але його яхта перша із створених людиною кораблів вирушить у тривалу мандрівку до зірок.